

[szerk.] Ortutay Gyula

Magyar népdalok

TARTALOM, BEVEZETÉS

Tartalom

A magyar népdal

Bölcsődalok

Gyermekmondókák, játékdalok

Verses mondások

Találós mesék

Párosítók

Fonódalok
Szerelmi dalok
Verses szerelmi levelek
Vőfélyversek
Lakodalmi énekek
Bordalok, mulatónóták
Táncdalok
Táncszók
Csúfolók, tréfás és gúnydalok
Átokdalok
Ráolvasások
Keservek
Siratóénekek
Virrasztóénekek
Halotti búcsúztatók
Köszöntők, ünnepi dalok
Munkadalok
Fejőnóták
Bakternóták
Koldusénekek
Vásári kikiáltások, árusdalok
Céhes rigmusok, segéd- és mesterdalok
Történeti és vitézi énekek
Bujdosóénekek
Vándordalok
48-as dalok
Katonadalok
Pásztordalok
Betyárdalok
Rabénekek
Halászdalok
Hajósdalok
Szolgadalok
Aratódalok
Kubikosdalok
Summásdalok
Napszámosdalok
Kukásdalok
Panaszadalok
Gyári népdalok
Bányászdalok
Amerikás dalok
Új népdalok és rigmusok

Bevezetés

Népdalantológiánk első kiadásának megjelenésekor kilenc éve volt annak, hogy munkatársaimmal együtt közreadtam a Magyar népmesék három kötetét, s hosszú évek elteltével, 1968-ban követte ezt a Magyar népballadák kötete. Sorozatunkat most zárja le a harmadik rész, amelynek anyagát a magyar népdal tíz- és tízezernyi szövegváltozata közül válogattuk Katona Imrével együtt. E második, bővített kiadásunkban szám szerint valami kétezernégyszáz szöveget adunk közre. Arra törekedtünk, hogy a magyar népdal szövegeit belső természetük: mondandójuk és szerkezetük szerint rendezzük műfaji csoportokba. Tudjuk, hogy ezek a műfaji csoportok nem jelentenek szilárd, elválasztó keretet, még arra is tudunk példát, hogy egyetlen dalstrófa hogyan rokonítható akár prózai epikus történettel. A lírai népdalok tartalmi szempontból csak úgy rendezhetők, ha mindegyre egymáshoz viszonyítjuk őket, hiszen ezek a szövegek annyi formulás, formai kapcsolatot mutatnak egymással, annyira nyitottak a többi népdal felé, hogy egy-egy népdal szinte mindig csak egy sor tagjaként, egy-egy szövegbokor részeként fogható fel. Egy-egy műfaji körön belül nemegyszer úgy tetszik, ha a rokon szövegeket egymás mellé helyezzük, mintha egyikük szervesen nőne a másikból; így olyan változatsorokat kapunk, amelyek mintha elválaszthatatlan rokonok volnának, s amelyeknek csak önmagukban, a többi közül kiemelve van egyéni jellegük. A népdal építkezésének módszereiből következik ez, s reméljük, hogy a válogatás és a műfaji csoportosítás, az anyagnak az egy-egy műfajon belüli elrendezése segít abban, hogy a népdalra vonatkozó szövegvizsgálatok végre tudományos szinten elkezdjének. A régi, klasszikus tanulmányok óta ugyanis - már Kodály felpanaszolta - szinte senki sem foglalkozott a népdal szövegeinek kínálkozó tanulságaival.

A népmese, a ballada, a népdal köteteivel háromrészes válogatásunkat befejeztük. Tudjuk, a sorozat nem teljes, nem adja a magyar paraszti szó hagyomány gazdag anyagát (a munkásfolklór külön téma, bár elválaszthatatlanul kapcsolódik a parasztság alkotásaihoz, mint itt közreadott bányászdalaink is bizonyítják). Akár közmondásainknak (mostanában, tudós műszóval inkább proverbium-nak mondják mindenütt) is szentelhetnénk egy önálló kötetet; még történeti példánk is van erre: Erdélyi János a Népdalok és mondák három köteté után, 1851-ben külön kötetet szentelt közmondásainknak. Dömötör Tekla kitűnő dolgozatai óta tudjuk, hogy dramatikus népi játékainkat, dramatikus népszokásainkat is érdemes gyűjteményes kötetekbe foglalni: az európai és benne a magyar összehasonlító kutatás megannyi értéket találhat. Befejezett is, nyitott is sorozatunk ezekkel a megjelent kötetekkel - a néhány legfőbb népköltészeti- műfaji csoport anyaga együtt van. Még azt is hozzátehetném - kérdés nélkül -, hogy az ilyen típusú gyűjtemények közül ezek a kötetek a leggazdagabbak: a gyűjtés teljes anyagából válogattunk, igyekeztünk az ítéletünk szerint legépebb, legszebb változatokat felmutatni, s arra is törekedtünk, hogy az eddig ismeretlen, kéziratossá, archiválissá anyagban rejtő szép típusokat, változatokat is bemutassuk. Arra is törekedtünk, hogy a magyar nép költészeti alkotásainak bemutatása egyben a történelmi, földrajzi, etnikai kapcsolatok teljességét is adja. Az egész magyar nép és az egész magyar népköltészet szól hozzánk e kötetekből; tudjuk, együtt egész Európával, Euráziával. Bevezetőmben egy régibb tanulmányom gondolatmenetét követem; anyagát kibővítettem, korrigáltam, mégis megvallom: a magyar népdal szövegei-nek történetét, műfaji összefüggéseit, alkotásmódját és esztétikáját csak ezután írhatni meg. Számos kérdésre csak most keressük a feleletet, számos kérdést még föl sem tettünk magunknak. Vázlatunk nem is tart többre igényt: előhang a magyar népdal

szövegeinek valóságos és teljes fölfedezéséhez. Sok abbamaradt kezdemény, sok szép kísérlet után igazán itt az ideje ennek a fölfedezésnek, kínál annyi szépséget, gazdagságot, mint a népi dallamok, a népmesék, balladák világa.

...

<http://mek.oszk.hu/06200/06234/#>